

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

РОМАНЮК ПАВЛО ВІТАЛІЙОВИЧ

УДК 342.5(328)

**КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІНСТИТУТУ
ПРЕДСТАВНИЦЬКОГО МАНДАТУ**

12.00.02 – конституційне право; муніципальне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі конституційного права України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
Барабаш Юрій Григорович,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, проректор з навчальної роботи, член-кореспондент Національної академії правових наук України.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Мішина Наталя Вікторівна,
Національний університет «Одеська юридична академія», професор кафедри конституційного права судово-адміністративного факультету;

кандидат юридичних наук, доцент
Коломієць Юрій Миколайович,
Харківський національний університет внутрішніх справ, доцент кафедри загальноправових дисциплін факультету права та масових комунікацій.

Захист відбудеться «26» квітня 2016 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.04 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70.

Автореферат розісланий «25» березня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої ради

В. Ю. Уркевич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сучасному етапі вітчизняного державотворення вагому роль відіграє характер та зміст політико-правового зв'язку представницьких органів влади з виборцями. Підстави здійснення представництва, умови набуття та припинення повноважень представницькими органами, обсяг їхньої компетенції, є тим комплексом питань, від розв'язання яких багато в чому залежить стан демократії в країні. Особливо гостро ці питання постали перед демократичними державами на межі тисячоліть, що було пов'язано з трансформацією політичної карти світу, коли, з одного боку, демократія, демократичне правління традиційно визнається однією з цінностей сучасної цивілізації, а з іншого боку, доволі часто виступає маніпулятивним засобом прихованого панування економічно впливових груп. Усе це зумовлює трансформацію класичних уявлень про народне представництво, появу нових теорій та моделей демократії.

Україна не залишилася осторонь цих процесів. Вади вітчизняної системи народного представництва зумовили тенденції стійкої деградації електоральної культури (поширення явищ політичної корупції, абсентеїзму тощо) та призвели до вкрай низького рівня довіри суспільства до органів державної влади, що, як наслідок, і стало каталізатором подій 2004 та 2013-2014 років. У зв'язку з цим, сьогодні, в час активних конституційно-правових реформ, очевидно є нагальна потреба в оновленні поглядів на зміст представницького мандату, його конституційно-правове закріплення та механізми практичної реалізації. Утім, таке переосмислення навряд чи буде вдалим, якщо не ґрунтуватиметься на позитивному доробку інтелектуалів минулого.

Тому в основу дисертаційної роботи було покладено роботи вітчизняних та зарубіжних учених минулого та сучасності, що безпосередньо чи опосередковано займалися дослідженням питань представницького мандату. Підвалини досліджуваної проблематики були закладені західними діячами XVI -XIX ст.ст., серед яких слід виділити: Е. Берка, А. Дайсі, Т. Джефферсона, Л. Дюгі, Г. Еллінека, А. Есмена, Дж. Локка, Д. Медісона, Дж. Ст. Мілля, Ш. Монтеск'є, М. Прело, Ж. Руссо, Ем. Сійєса, А. де Токвіля. Також окремі аспекти представницького мандату висвітлювалися українськими вченими XVIII – поч. XX ст., а саме: Я. Козельським, Б. Кістяківським, М. Драгомановим, І. Франком, М. Грушевським, В. Липинським та окремими вченими Російської імперії, зокрема В. Гессеном, О. Градовським, Б. Чичеріним та ін.

Серед вітчизняних дослідників зазначеної проблематики можемо виділити роботи: О.А. Александрова, Ю.Г. Барабаша, Ю.П. Битяка, В.М. Венгера, А.З. Георгіци, Н.Г. Григоровук, В.М. Єрмолаєва, В.С. Журавського, А.П. Зайця, В.П. Колісника, О.Л. Копиленка, Л.Т. Кривенко, Н.В. Мішиної, М.В. Оніщука, М.П. Орзіха, В.Ф. Погорілка, О.І. Радченка, В.В. Речицького, М.В. Савчина, С.Г. Серьогіної, О.В. Скрипнюка, В.Я. Тація, Ю.М. Тодики, В. Л. Федоренка, М. В. Цвіка, О.Д. Чепель, О.О. Чуб, В.М. Шаповала,

Л.М. Шипілова, Х.І. Юркевич, В.Д. Яворського та ін. Слід виокремити також праці зарубіжних науковців, зокрема С.А. Авак'яна, А.О. Алейник, М. Амеллера, П.А. Астафічева, М.В. Варлен, Р. Даля, М. Дюверже, О.Є. Кутафіна, Б. Манена, Л.О. Нудненко, М. Прело, П. Розанвалона, Дж. Сарторі, В.І. Фадеева, К. Хессе та ін.

Окрім того, останнім часом в Україні були захищені наступні дисертаційні роботи на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, що дотично стосувалися предмету дослідження: Н. Г. Григоруку «Конституційно-правовий статус народного депутата України 2004 р.», О.І. Радченко «Статус народного депутата України: проблеми теорії і правового регулювання» 2005 р., О. Д. Чепель «Проблеми статусу та професіоналізації діяльності депутатів парламенту на сучасному етапі (порівняльно-правове дослідження)» 2009 р., О. А. Александров «Конституційно-правові засади статусу народного депутата України» 2010 р., В. М. Венгер «Конституційно-правові засади впливу парламентських фракцій на здійснення представницького мандату» 2013 р., Х. І. Юркевич «Представницький мандат у конституційній теорії та практиці: вітчизняний та зарубіжний досвід» 2015 р.

Незважаючи на достатню кількість розробок, у вітчизняній науці конституційного права залишаються не висвітленими цілий перелік концептуальних та емпіричних проблем інституту представницького мандату, що, насамперед, пов'язано з:

1) появою новітніх тенденцій у діяльності політичних партій та законопроектній роботі, які призводять до нівелювання в суспільній думці конструктивного для розвитку демократії значення інституту представницького мандату;

2) наявністю наукової дискусії щодо переваг та недоліків сучасних типів представницьких мандатів, зокрема вільного та імперативного;

3) розпочатим процесом конституційної реформи, метою якої є децентралізація влади та подальша демократизація управлінських процесів, що планується досягти, зокрема шляхом перегляду окремих елементів інституту представницького мандату виборних осіб державної влади та місцевого самоврядування.

Усе це, з урахуванням істотних демократичних перетворень, які відбулися та тривають у нашій державі до цього часу, обумовлює необхідність розкриття основоположних засад представницького мандату, з'ясування їхнього змісту, а також пошуку нових підходів до розв'язання проблем пов'язаних із конституційно-правовим регулюванням цього інституту.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах та відповідно до цільової комплексної програми «Конституційно-правові проблеми забезпечення верховенства права у функціонуванні механізму публічної влади в Україні» (державна реєстрація № 0111U000966).

Мета і задачі дослідження. Мета дисертації – з'ясування юридичної природи представницького мандату крізь призму його конституційно-правових засад, обґрунтування необхідності вдосконалення його конституційного регулювання в Україні.

Для досягнення зазначеної мети у дисертаційній роботі поставлені такі задачі:

- визначити принципи інституту представницького мандату виборних осіб на загальнодержавному та муніципальному рівнях; встановити шляхи їхньої оптимальної імплементації та застосування у вітчизняній нормотворчій та судовій практиці;
- з'ясувати походження та розвиток теорій народного представництва, продемонструвати значення народного представництва як елементу демократії;
- розкрити зміст сучасних теорій народного представництва у науці конституційного права;
- систематизувати концептуальні підходи до розуміння представницького мандату як категорії конституційного права та з'ясувати його характерні риси;
- здійснити класифікацію представницьких мандатів та їхню видову характеристику;
- розкрити фактори, що впливають на зміст представницького мандату в сучасних демократичних державах;
- охарактеризувати особливості функціонування представницьких систем за умов вільного та імперативного мандатів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у зв'язку з формуванням та діяльністю представницьких органів влади, а також пов'язані з закріпленням та реалізацією конституційно-правових засад інституту представницького мандату в Україні.

Предметом дослідження є конституційно-правові засади інституту представницького мандату в Україні.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації становить система філософсько-світоглядних, загальнонаукових та спеціально-наукових методів. Використання діалектичного методу дозволило проаналізувати систему поглядів щодо розуміння представницького мандату в їхньому динамічному взаємозв'язку, у всебічності і цілісності (підрозділи 1.1, 1.2, 1.4, 1.5, 2.1). Характер предмету дисертації обумовив також використання таких методів як: системний метод – для аналізу конституційно-правових засад представницького мандату в їх єдності (підрозділ 2.1, 2.2, 2.3, 2.4); порівняльно-правовий метод – для дослідження зарубіжної практики закріплення представницького мандату та його елементів (підрозділи 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4); історичний метод – з метою встановлення основних закономірностей формування теорій народного представництва з давніх часів і до сучасності (підрозділ 1.1); формально-юридичний – при визначенні понять «представницький мандат», «корпоративний мандат» (підрозділи 1.2, 2.2).

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є новітньою у вітчизняній юридичній науці роботою, в якій комплексно досліджено теорію та практику застосування представницького мандату, національні особливості закріплення та реалізації його конституційно-правових засад, удосконалено низку важливих концептуальних понять, запропоновано теоретичні положення та висновки, практичні рекомендації стосовно вдосконалення конституційного законодавства щодо представницького мандату в Україні.

Уперше у вітчизняній науці:

- визначено представницький мандат у широкому значенні – як систему статусних характеристик виборної особи, що зумовлюють її місце в системі координат «держава – влада – народ», та у вузькому значенні – як елемент правового статусу виборної особи, що обумовлюється особливим характером взаємовідносин між нею та виборцями;

- охарактеризовано комплекс чинників, які впливають на спосіб набуття, здійснення, припинення та обсяг змісту представницького мандату, зокрема таких як: форма держави, структура парламенту, виборча система, стан партійної системи, політико-правова ментальність, історичні особливості державотворення тощо;

- здійснено класифікацію представницького мандату за критерієм способу представництва: загальний (в основу якого покладено територіальний принцип набуття в умовах як єдиного так і роз'єданого електорату) та корпоративний мандат (застосовується критерій представництва професійної або іншої нетериторіальної групи).

Удосконалено:

- аспекти розуміння представницького мандату як: 1) субінституту в межах генерального (основного) інституту конституційно-правового статусу виборної особи; 2) статусної характеристики виборної особи; 3) особливого типу конституційно-правових відносин;

- основні характеристики представницького мандату: 1) єдиним способом легітимації представницького мандату є вибори; 2) представницький мандат характеризується наділенням виборної особи відповідними повноваженнями, гарантіями діяльності та іншими статусними характеристиками; 3) представницький мандат вважається чинним за дотримання визначених законодавством вимог та обмежень; 4) сфера поширення та тип мандату обумовлюються побудованою законодавцем моделлю взаємовідносин між виборцями та їхніми представниками;

- класифікацію представницького мандату за такими критеріями: за суб'єктною приналежністю – депутатський мандат, президентський мандат, мандат депутатів місцевих рад та мандат сільського, селищного, міського голови та, в окремих випадках, мандат голови уряду (наприклад, Прем'єр-міністра Ізраїлю в 1996-2001 рр.); за часом дії – строковий та безстроковий; залежно від можливості поєднання – такий, що відкритий для суміщення із певними видами діяльності, несумісний з іншими видами діяльності.

Набули подальшого розвитку положення щодо:

- модернізації конституційних засад депутатського мандату шляхом внесення змін і доповнень до Основного Закону, а саме: 1) ст. 80 Конституції України доповнити ч. 4 такого змісту: «Встановлення імперативного мандату стосовно народних депутатів України забороняється»; 2) виключити п. 6 ч. 2 та ч. 6. зі ст. 81 Конституції України, що закріплюють положення щодо дострокового припинення повноважень за рішенням вищого керівного органу відповідної політичної партії (виборчого блоку політичних партій); 3) доповнити передбачений ст. 81 Конституції України перелік підстав дострокового припинення повноважень народними депутатами України такою підставою як «порушення присяги народного депутата»; 4) звузити межі депутатської недоторканності шляхом викладення ч. 3 ст. 80 Конституції України у такій редакції: «Народні депутати України не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані, окрім випадків затримання під час або безпосередньо після вчинення злочину»;

- оновлення конституційного тексту в частині удосконалення пропозицій конституційно-правового регулювання основоположних засад президентського мандату, а саме: 1) стосовно необхідності посилення конституційно-правової відповідальності за порушення вимоги щодо несумісності представницького мандату Президента України; 2) щодо доповнення ч. 2 ст. 108 Конституції України такою підставою дострокового припинення повноважень Президента України як «самоусунення» від здійснення конституційних повноважень (за виключенням підстави, визначеної ст. 110 Основного Закону, а саме тривалої хвороби Президента України).

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані висновки та практичні рекомендації можуть бути використані:

1) у науково-дослідній сфері – для подальшого вивчення конституційно-правових засад інституту представницького мандату в Україні та вироблення рекомендацій щодо їхнього конституційного закріплення;

2) у правотворчій діяльності – для удосконалення законодавчого регулювання засад представницького мандату та їхнього гарантування;

3) у навчальному процесі – під час підготовки відповідних розділів навчальних посібників та підручників із конституційного права України, теорії держави та права, конституційного права зарубіжних країн, а також у викладенні відповідних навчальних курсів, науково-дослідницькій роботі студентів;

4) у виховній роботі – для підвищення рівня правової культури громадян, посадових та службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування, сприяння формуванню громадянської свідомості, активності та відповідальності.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення, висновки і пропозиції, які містяться у дисертації, обговорювались та були схвалені на засіданнях кафедри конституційного права України Національного

юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Ключові положення роботи доводилися автором на таких конференціях: всеукраїнська наукова конференція «Проблеми розвитку юридичної науки в дослідженнях молодих учених» (м. Харків, 18 квітня 2013 р.); міжнародна наукова конференція молодих учених, аспірантів і студентів «Верховенство права як основа сучасного конституціоналізму. VI Тодиківські читання» (м. Харків, 27-28 вересня 2013 р.); міжнародна наукова конференція молодих учених, аспірантів і студентів «Державний суверенітет і народний суверенітет в сучасних умовах. VII Тодиківські читання» (м. Харків, 26-27 вересня 2014 р.); міжнародна наукова конференція молодих учених, аспірантів і студентів «Конституція як основа розвитку правової системи. VIII Тодиківські читання» (м. Харків, 25-26 вересня 2015 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано п'ять статей в наукових фахових виданнях України та інших держав, що визнані фаховими для юридичних наук. Основні положення та висновки дисертаційної роботи також відображені в чотирьох опублікованих тезах доповідей на наукових конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків та списку використаних джерел (201 найменування). Загальний обсяг дисертації – 180 сторінок, із них основного тексту – 156 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначається стан наукової розробки проблеми, з'ясовується його зв'язок з науковими програмами, планами, темами, формулюється мета, завдання, визначається об'єкт, предмет і методи дослідження, розкривається наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, наводяться відомості про їхню апробацію.

Розділ 1 «Теоретичні проблеми інституту представницького мандату» складається з п'яти підрозділів.

У підрозділі 1.1. *«Історичні передумови виникнення та розвитку теорій представництва»* досліджується історичне підґрунтя теорій представництва, у процесі розвитку яких і виник представницький мандат.

Ідея народного представництва в сучасному розумінні виникла саме в епоху Нового часу. Автором відзначено, що поняття «народне представництво» лише з XVIII ст. починає «вбирати» в себе окремі риси сучасного змісту під впливом буржуазних революцій, дебатів під час Філадельфійського конвенту 1787 року та Французьких установчих зборів 1791 року. Однак, нового змісту теорія представництва набула з появою політичних партій і на сучасному етапі має безліч підходів щодо її розуміння. Попри це ключовою рисою, яка визначає реальність представництва, залишається демократична процедура обрання представницьких органів та виборних посадових осіб, що залишається

найбільш ефективним відомим засобом обмеження правління верховної влади, адже саме народу належить первинна, установча влада.

На сьогодні вчені розрізняють декілька підходів до розуміння народного представництва. У найширшому значенні представництво народу можуть здійснювати усі державні органи та посадові особи, незалежно від способів формування та заміщення. Сутність представництва у вузькому розумінні передбачає включення до системи представництва лише окремих державних установ колегіального типу, які формуються шляхом проведення загальних, рівних і прямих виборів за таємного голосування. У межах цього підходу сформувався дві точки зору, зокрема, та, що єдиним органом представництва є виключно парламент. Інша позиція, в рамках вузького підходу, полягає в тому, що органами народного представництва є всі, які відповідають принципам виборності та колегіальності. У такому випадку до органів народного представництва, крім парламенту, також належать колегіальні та виборні органи місцевого самоврядування. Поміж цих підходів можемо виділити й третій, так званий, проміжний. Саме критерій виборності є ключовим у межах останнього підходу, тобто вибори є способом легітимації та обмеження влади. В такому разі поняттям народного представництва охоплюються не лише колегіальні органи, які складаються із обраних народом представників-депутатів, але й голови виконавчої влади.

У науці існують також інші класифікації підходів до народного представництва. Так, за ступенем наближеності державного органу до його безпосереднього обрання виділяються органи первинного та вторинного народного представництва (М.В. Цвік). Залежно від системи світоглядних цінностей, розрізняють західноєвропейську модель народного представництва, мусульманську, сінську (китайсько-конфуційську), індійську, африканську та інші моделі народного представництва. Однак наведена класифікація вбачається достатньо сумнівною з точки зору забезпечення в окремих моделях реального представництва інтересів всього народу, який би відповідав адекватним потребам сучасного суспільства.

Крім того, народне представництво розглядається залежно від розуміння демократії. У межах «конкурентної» теорії демократії, її прихильники розуміють його як спосіб здійснення електоральної конкуренції за владу, натомість згідно «учасницької» концепції демократії народне представництво розглядається як один з найважливіших способів здійснення участі громадян в управлінні державними справами.

У підрозділі 1.2. *«Представницький мандат як статусна характеристика виборної особи: поняття, ознаки, види»* проаналізовано концептуальні підходи до розуміння представницького мандату, з'ясовано його сутність (зміст), конституційно-правову природу, характерні риси, а також здійснено спробу класифікації представницьких мандатів та їхню видову характеристику.

У конституційно-правовому розумінні представницький мандат у сучасній літературі зустрічається переважно в таких значеннях: як офіційний

наказ чи інструкція (доручення) органу влади; як строк або період дії наданих повноважень; вакантне місце, що займається зазвичай шляхом виборів; як документ, що засвідчує законність здійснення повноважень виборними особами, органами, установами; як підтримка політики та курсу дій, що здійснюється партією або кандидатом-переможцем, як таких, що є результатом волевиявлення народу на виборах.

Зауважено, що найбільш доцільним вбачається розглядати представницький мандат в трьох аспектах: 1) як інститут конституційного права, а саме субінститут у межах генерального (основного) інституту конституційно-правового статусу виборних осіб, що відображає характер взаємовідносин між виборцями та обраною ними особою, обсяг повноважень, гарантій та відповідальності, якими наділяються ці особи протягом обмеженого строку; 2) статусна характеристика виборних осіб; 3) особливий тип конституційно-правових відносин.

Узагальнено підходи до розуміння представницького мандату, а також виділено його найбільш характерні риси (ознаки): 1) єдиним способом легітимації представницького мандату є вибори; 2) представницький мандат характеризується наділенням виборної особи відповідними повноваженнями, гарантіями діяльності та іншими статусними характеристиками; 3) представницький мандат вважається чинним за дотримання визначених законодавством вимог та обмежень; 4) сфера поширення та тип мандату обумовлюються побудованою законодавцем моделлю взаємовідносин між виборцями та їхніми представниками.

У зв'язку з цим запропоновано визначати представницький мандат у широкому значенні – як систему статусних характеристик виборної особи, що зумовлюють її місце в системі координат «держава – влада – народ», та у вузькому значенні – як елемент правового статусу, що обумовлюється особливим характером взаємовідносин між виборцями та обраною ними особою.

Під час здійснення класифікації досліджуваного інституту визначено, що групування за типом (формою) взаємозв'язку з виборцями на вільний та імперативний мандати, в тому числі напіввільний та партійно-імперативний, не охоплює весь спектр можливих різновидів мандату. Більш повною та універсальною у використанні є класифікація за ступенем свободи представника на рівні взаємозв'язків представників та виборців (П.А. Астафічева), серед яких: перший рівень визначає взаємини між виборною особою і виборчим корпусом; другий рівень – зобов'язання депутата або виборної посадової особи проводити періодичні зустрічі з виборцями; третій рівень характеризується існуванням публічно-правового зобов'язання народного представника звітувати перед виборчим корпусом про свою діяльність; для четвертого рівня характерно визнання за виборчим корпусом права давати будь-які вказівки депутату, що носять обов'язковий характер. Хоча, враховуючи постійну динаміку розвитку взаємовідносин між виборцями

та обраними особами, навести вичерпну класифікацію представницького мандату достатньо складно.

Окрім того, представницький мандат в сучасних умовах можемо класифікувати: за суб'єктною приналежністю – депутатський мандат, президентський мандат, мандат депутатів місцевих рад та мандат сільського, селищного, міського голови та, в окремих випадках, мандат голови уряду (наприклад, Прем'єр-міністр Ізраїлю в 1996-2001 рр.); за часом дії – строковий та безстроковий; залежно від можливості поєднання – такий, що відкритий для суміщення із певними видами діяльності, та несумісний з іншими видами діяльності; за способом представництва – на загальний (в основу якого покладено територіальний принцип набуття в умовах як єдиного, так і роз'єданого електорату) та корпоративний мандат (застосовується критерій представництва професійної або іншої нетериторіальної групи). Останній набувається шляхом голосування громадянами (зокрема згрупованими за професійною або іншою ознакою) за осіб, наділених знаннями або практичними навичками у відповідній професійній або іншій сфері інтересів (наприклад, Державна Рада Словенії, Сенат Ерен Ірландської Республіки (верхня палата Ерахтаса)).

У підрозділі 1.3. «Фактори, що впливають на зміст представницького мандату» виявлено головні тенденції та чинники, що впливають на зміст представницького мандату. До цих факторів автор відносить: форму держави, структуру парламенту, виборчу систему, склад партійної системи, політико-правову ментальність, історичні передумови. Автором відзначено, що: а) від форми правління залежить належність суб'єктному складу та тривалість дії представницького мандату; б) форма державного устрою зумовлює багаторівневість органів державної влади та місцевого самоврядування, що володіють представницьким мандатом в державі. Так, для федеративних держав, на відміну від унітарних, характерною є наявність дворівневої (загальнодержавний орган народного представництва та представницькі органи суб'єктів федерації), а то і трирівневої системи органів народного представництва (якщо враховувати представницькі органи місцевого самоврядування); в) враховуючи сучасну конституційну практику парламентаризму, слід зазначити, що спосіб набуття представницького мандату достатньо часто залежить від моделі побудови парламенту. Зокрема, в переважній більшості країн шляхом прямих виборів набувається представницький мандат депутатів нижніх палат та однопалатних парламентів, а депутати верхніх палат обираються за допомогою прямих та непрямих виборів, в окремих випадках шляхом спадкування або призначення; г) на сучасному етапі виборча система здійснює опосередкований вплив на формування того чи іншого типу мандату та визначає лише механізм набуття представницького мандату. Попри це у межах розуміння досліджуваного інституту як вакантного місця безпосередній вплив здійснюють виборчі технології (за тієї чи іншої виборчої системи), за допомогою яких відбувається кількісний розподіл мандатів; д) стан партійної системи як фактор впливу

зумовлює певні особливості набуття представницького мандату та визначає межі поведінки в рамках існуючого мандату.

Окрім того, наголошується на наявності взаємозв'язку між вищеперерахованими чинниками та національно-правовими особливостями, що сформувалися історично в кожній державі окремо.

У підрозділі 1.4. *«Імперативний мандат в теорії та практиці конституційного права»* розглянуто різноманітні інтерпретації та підходи до розуміння імперативного мандату та його структури. Найбільш вдалим серед них вбачається підхід до розуміння імперативного типу мандату крізь призму його трьохелементної структури (наказовість, звітність та інститут відкликання).

З аналізу конституційної практики окремих зарубіжних країн випливає, що географія поширення імперативного мандату досить вузька. Історично склалось, що найбільшого розвитку він набув в державах соціалістичного типу (зазвичай авторитарного або тоталітарного спрямування). Окрім того, слід згадати про схильність держав до впровадження імперативного мандату за умов функціонування мажоритарної виборчої системи переважно на місцевому рівні. Це пояснюється, насамперед, наявністю нерозривного зв'язку між виборцями та парламентаріями, які обираються в округах. Зазвичай за такої виборчої системи депутат уособлює свій округ, інтереси якого він представляє. Однак, така практика не є сталою і в багатьох демократичних країнах, зокрема в Великобританії вільний мандат діє в межах мажоритарної виборчої системи.

У підрозділі 1.5. *«Вільний мандат як елемент представницької демократії: конституційно-правовий аспект»* розглядаються питання становлення і розвитку моделі вільного представництва. Окрім того, в ньому висвітлюється загальнотеоретична характеристика вільного типу представницького мандату, а також конституційно-правові основи його закріплення та функціонування в умовах вітчизняного конституціоналізму.

Автором з'ясовано, що ідея вільного мандату виникла в часи європейського просвітництва, а нормативного свого закріплення здобула після Великої французької революції. Попри це, нового осмислення теорія вільного мандату набула з появою політичних партій, зокрема вагомий внесок у цей процес зробили німецька (К. Хессе) та французька (М. Прело) школи права.

На підставі узагальненої конституційної практики окремих зарубіжних країн, можна дійти висновку, що на відміну від імперативного, вільний мандат поширений в абсолютній більшості демократичних країн світу, незалежно від форми держави чи виду виборчої системи.

Виходячи з цього, а також враховуючи вітчизняну конституційно-правову дійсність, обґрунтовується необхідність перегляду норм Основного Закону, а саме положень ст. 80 (шляхом внесення положень щодо заборони будь-якого імперативного мандату) та ст. 81 (шляхом вилучення п. 6 ч. 2 та ч. 6 цієї статті).

Розділ 2 «Конституційно-правова характеристика видів представницького мандату» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. «Мандат народного депутата України: конституційно-правовий аналіз» визначено конституційно-правові засади (основоположні принципи) представницького мандату депутатів парламенту, теоретичні та практичні проблеми їхньої реалізації. Автором до основоположних принципів представницького мандату віднесено: принцип виборності, принцип вільного (до депутатів, що обиралися за партійними списками, у визначених Конституцією України випадках можуть бути застосовані деякі елементи імперативного мандату) мандату, принципи індемнітету та депутатського імунітету, а також принцип несумісності. Окремо слід наголосити, що в Конституції України відсутня пряма згадка щодо типу депутатського мандату, попри це автор констатує утвердження вільного представницького мандату. Разом із тим, до тієї частини парламентського корпусу, який обирався за партійними списками, у визначених Конституцією України випадках можуть бути застосовані деякі елементи імперативного мандату.

З огляду на це варто визнати, що на сьогодні окремі конституційно-правові засади депутатського мандату потребують модернізації шляхом внесення змін і доповнень до Основного Закону, а саме: 1) ст. 80 Конституції України доповнити ч. 4 такого змісту: «Встановлення імперативного мандату стосовно народних депутатів України забороняється»; 2) виключити п. 6 ч. 2 та ч. 6. зі ст. 81 Конституції України, що закріплюють положення щодо дострокового припинення повноважень за рішенням вищого керівного органу відповідної політичної партії (виборчого блоку політичних партій); 3) доповнити передбачений ст. 81 Конституції України перелік підстав дострокового припинення повноважень народними депутатами України такою підставою як «порушення присяги народного депутата». Окрім того правомочність щодо встановлення факту порушення присяги пропонується надати Конституційному Суду України (за аналогією з конституційною практикою Республіки Литви). Це положення, зокрема сприяло б розв'язанню проблем, що стосуються особистого голосування; 4) звузити межі депутатської недоторканності шляхом викладення ч. 3 ст. 80 у такій редакції: «Народні депутати України не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані, окрім випадків затримання під час або безпосередньо після вчинення злочину».

У підрозділі 2.2. «Особливості представницького мандату Президента України» розглянуто конституційно-правову природу та зміст президентського мандату. Визначено, що Президент України є виборною посадовою особою, що отримує представницький мандат шляхом легітимації Українським народом. Особливість представницького мандату Президента України зумовлюється його конституційно-правовим статусом, з якого витікає покладена на нього провідна функція стосовно представництва держави.

Виходячи з аналізу конституційних норм, основоположні принципи представницького мандату Президента України є такими: принцип виборності,

принцип вільного мандату, принципи президентського імунітету та несумісності.

Зауважено, що сьогодні в Конституції України існують недоліки, що потребують негайного усунення та внесення змін до Основного Закону, у зв'язку з чим запропоновано: 1) посилити конституційно-правову відповідальність Президента України за порушення вимоги щодо несумісності; 2) доповнити ч. 2 ст. 108 Конституції України такою підставою дострокового припинення повноважень Президента України як «самоусунення» від здійснення конституційних повноважень (за виключенням підстави визначеної ст. 110 Основного Закону, а саме тривалої хвороби Президента України), яка виражається у добровільному, за власною ініціативою, без зовнішнього примусу припиненні здійснення передбачених Конституцією України повноважень, усвідомлюючи наслідки своєї поведінки для функціонування державного механізму.

Ці зміни сприяли б усуненню конституційних прогалин, зокрема у випадках порушення Президентом України вимог щодо несумісності або «самоусунення» глави держави, що відбулось у 2014 році.

Підрозділ 2.3. «Мандат депутата місцевої ради як елемент муніципальної демократії» присвячений дослідженню основоположних засад мандату депутатів місцевих рад.

Правова природа мандату депутата місцевої ради зумовлена особливим характером представництва через органи місцевого самоврядування і полягає в представницькому статусі депутата. Вона характеризується низкою принципів, зокрема принципом виборності, принципом представництва, принципом імперативного мандату, принципом непорушності депутатських повноважень, принципом індемнітету та принципом несумісності, а також характером взаємозв'язків депутата з територіальною громадою.

Також автором звернено увагу на окремі теоретичні та практичні проблеми реалізації зазначених засад, зокрема на існування можливих перепон у використанні виборцями права на відкликання депутата місцевої ради.

У підрозділі 2.4. «Мандат міського (сільського, селищного) голови: поняття та риси» проаналізовано особливості його набуття, припинення та здійснення очільником села, селища чи міста.

Під час аналізу вітчизняного законодавства визначено, що голова сільської, селищної, міської ради є головною посадовою особою територіальної громади та (за аналогією з представницьким мандатом Президента України) набуває представницький мандат на підставі волевиявлення територіальної громади.

Водночас окреслено характерні риси його мандату, зокрема: 1) виборний характер; 2) територіальний характер; 3) імперативний характер, що полягає у наявності законодавчої можливості відкликання; 4) несумісний характер, особливістю якого є дещо розширений перелік дозволених видів діяльності, зокрема дозволяється сумісництво з викладацькою, науковою і творчою діяльністю, медичною практикою, інструкторською та суддівською практикою

в спорті; 5) поширення аналогічних депутатському мандату принципів-гарантій на мандат сільського, селищного, міського голови, зокрема принципів непорушності повноважень та індемнітету.

Окрім того, слід звернути увагу, що відповідно до розпочатої конституційної реформи щодо децентралізації влади в аспекті об'єднання територіальних громад, був започаткований інститут старости. Виходячи з аналізу законодавчих новел, він є посадовою особою, що обирається у селах, селищах, визначених за рішенням місцевої ради об'єднаної територіальної громади, за винятком її адміністративного центру, на строк повноважень місцевої ради. Тому можемо констатувати, як і у випадку з сільським, селищним головою, староста набуває представницький мандат на підставі волевиявлення територіальної громади, що зумовлений, в першу чергу, представництвом інтересів жителів села, селища у виконавчих органах сільської, селищної, міської ради.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі проведено теоретичне узагальнення й запропоновано розв'язання наукового завдання, що виявляється у з'ясуванні юридичної природи інституту представницького мандату в Україні крізь призму його конституційно-правових засад, обґрунтуванні необхідності вдосконалення його конституційного регулювання. На підставі комплексного підходу до аналізу конституційно-правових засад інституту представницького мандату в Україні автором сформульовано та обґрунтовано низку наукових положень та висновків:

1. Тривалий розвиток та різноманіття концепцій народного представництва свідчать про постійний пошук ефективних шляхів забезпечення адекватного представництва, ключовою рисою якого залишається демократична процедура набуття представницького мандату та формування представницьких органів та їхніх посадових осіб. Крім того, для сучасної моделі народного представництва характерні наступні риси: верховенство волі народу; здійснення державної влади від імені народу; допустимість різних демократичних механізмів формування представницьких органів; колегіальність представницького органу народу; засіб обмеження верховної влади (шляхом урівноваження всіх гілок влади); обмеженість у часі представництва.

2. Доцільним вбачається розглядати представницький мандат у трьох аспектах: 1) як інститут конституційного права, а саме субінститут у межах генерального (основного) інституту конституційно-правового статусу виборних осіб, що відображає характер взаємовідносин між виборцями та обраною ними особою, обсяг повноважень, гарантій та відповідальності, якими наділяються ці особи протягом обмеженого строку; 2) як статусну характеристику виборних осіб; 3) особливий тип конституційно-правових відносин.

Крім того, дійшли висновку щодо необхідності розмежовувати поняття представницького мандату у широкому та вузькому розуміннях. Так у першому випадку представницький мандат розглядається як система статусних характеристик виборної особи, що зумовлюють її місце в системі координат «держава-влада-народ», а у вузькому значенні – як елемент правового статусу, що обумовлюється особливим характером взаємовідносин між виборцями і обраною ними особою.

3. Під час здійснення класифікації досліджуваного інституту визначено, що групування за типом (формою) взаємозв'язку з виборцями на вільний та імперативний мандати, в тому числі напіввільний та партійно-імперативний, не охоплює весь спектр можливих різновидів мандату. Більш повною та універсальною у використанні є класифікація за ступенем свободи представника, хоча, враховуючи постійну динаміку розвитку взаємовідносин між виборцями та обраними особами, навести вичерпну класифікацію представницького мандату достатньо складно.

Також, здійснено класифікацію представницького мандату за способом представництва на загальний (в основу якого покладено територіальний принцип набуття в умовах як єдиного так і роз'єданого електорату) та корпоративний мандат (застосовується критерій представництва професійної або іншої нетериторіальної групи).

4. Виходячи з аналізу інституту представницького мандату, виокремлюються фактори, що впливають на спосіб набуття, здійснення, припинення та наповнення змісту представницького мандату, до яких, зокрема, належать: форма держави, структура парламенту, виборча система, склад партійної системи, політико-правова ментальність, історичні передумови тощо. Усі зазначені фактори безпосередньо по'язані з національно-правовими особливостями конституційної практики, сформованої історично в кожній державі окремо.

5. З аналізу конституційної практики окремих зарубіжних країн випливає, що географія поширення імперативного мандату досить вузька. Історично найбільшого розвитку він набув у державах соціалістичного типу (зазвичай авторитарного або тоталітарного спрямування). Держави схильні до впровадження імперативного мандату за умов функціонування мажоритарної виборчої системи переважно на місцевому рівні. Це пояснюється, насамперед, наявністю нерозривного зв'язку між виборцями та парламентаріями, які обираються в округах. Зазвичай за такої виборчої системи депутат уособлює свій округ, інтереси якого він представляє. Однак, така практика не є сталою і в багатьох демократичних країнах, зокрема в Великобританії, вільний мандат діє в рамках мажоритарної виборчої системи.

6. На сучасному етапі вільний мандат закріплений у конституціях більшості демократичних держав світу. На підставі проаналізованої вітчизняної та світової конституційної практики автор обґрунтовує тезу щодо необхідності заборони імперативного мандату народних депутатів.

7. Представницький характер мандату депутатів Верховної Ради України зумовлюється соціально-функціональним призначенням парламенту виступати від імені Українського народу, депутатів місцевих рад – від імені відповідної територіальної громади. Незважаючи на те, що в Конституції України не згадується тип депутатського мандату, наразі автор констатує утвердження вільного представницького мандату. Разом із тим, до тієї частини парламентського корпусу, який обирався за партійними списками, у визначених Конституцією України випадках можуть бути застосовані деякі елементи імперативного мандату. Стосовно типу представницького мандату депутатів місцевих рад, то він має чітко окреслений імперативний характер, що визначається на законодавчому рівні.

8. Конституційно-правові засади депутатського мандату охоплюють основоположні принципи, що пов'язані з конституційно-правовим статусом як народного депутата, так і депутата місцевої ради. До цих принципів слід віднести: принцип виборності, принцип вільного (імперативного для депутатів місцевих рад) мандату, принцип депутатського індемнітету, принцип депутатського імунітету (застосовується виключно до народних депутатів), а також принцип несумісності. Варто визнати, що сьогодні текст Конституції України потребує модернізації, у зв'язку з чим пропонується: 1) встановити на рівні гарантій депутатської діяльності заборону імперативного мандату; 2) розширити перелік підстав дострокового припинення повноважень такою підставою як порушення присяги; 3) звужити межі депутатської недоторканності шляхом закріплення можливості затримання народного депутата України під час або безпосередньо після вчинення злочину.

9. Представницький мандат Президента України, на відміну від депутатського, зумовлений елементами конституційно-правового статусу глави держави, що визначають його зміст, в основу якого покладена функція представництва держави.

10. Виходячи з аналізу конституційних норм, основоположні принципи представницького мандату Президента України є такими: принцип виборності, принцип вільного мандату, принципи президентського імунітету та несумісності. Наявність у вітчизняному конституційно-правовому регулюванні окремих прогалин та неузгодженостей зумовлює необхідність оновлення конституційного тексту, зокрема пропонується: 1) посилити конституційно-правову відповідальність Президента України за порушення вимоги щодо несумісності; 2) розширити перелік підстав для дострокового припинення повноважень Президента України шляхом закріплення такої підстави як «самоусунення» глави держави від здійснення конституційних повноважень.

11. Правова природа мандату депутата місцевої ради полягає в представницькому статусі депутата та в характері його взаємозв'язків з територіальною громадою. Крім того, слід виділяти наступні конституційно-правові засади мандату депутата місцевої ради: принцип виборності, принцип представництва, принцип імперативного мандату, принцип непорушності депутатських повноважень, принцип індемнітету та принцип несумісності.

Поряд із цим, депутати місцевих рад покликані здійснювати провідну роль в утвердженні принципів народного представництва та виступати основною ланкою демократичного процесу легітимізації публічної влади.

12. Доцільно (за аналогією з представницьким мандатом Президента України) виділяти представницький мандат сільського, селищного, міського голови (старости) як виборної посадової особи, що набувається на підставі волевиявлення територіальної громади та якому характерні такі риси: виборний, територіальний, вільний та несумісний характер, на який поширюються також принципи-гарантії, що характерні депутатському мандату.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Романюк П.В. Імперативний мандат: окремі питання конституційної теорії та практики в сучасних умовах / П.В. Романюк // Вісник Маріупольського державного університету. Серія Право. Маріуполь. – 2013. – № 5. – С. 240-245.

2. Романюк П.В. Становление и развитие идеи народного представительства в период Французского Просвещения / П.В. Романюк // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов (г. Курск, Российская Федерация). – 2013. – № 7. – С. 57-60.

3. Романюк П.В. Представницький мандат у сучасному розумінні / П.В. Романюк // Право і суспільство. – 2014. – № 6.2 (2). – С. 42-48.

4. Романюк П.В. Історичні передумови виникнення та розвитку теорій народного представництва / П.В. Романюк // Форум права. – 2015. – № 1. – С. 283-294. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2015_1_47.pdf

5. Романюк П.В. Вільний мандат як елемент представницької демократії: історико-теоретичні нотатки / П.В. Романюк // Право та інновації. – 2015. – № 3 (11). – С. 145-153.

6. Romaniuk P. Free mandate of a public representative / Romaniuk Pavlo // Проблеми розвитку юридичної науки в дослідженнях молодих учених: матеріали Всеукр. конф. (м. Харків, 18 квітня 2013 р.) / МОН України, НУ ЮАУ ім. Ярослава Мудрого. – Харків: НУ «ЮАУ ім. Ярослава Мудрого», 2013. – С. 132-134.

7. Романюк П.В. Окремі аспекти сутності інституту представницького мандату в Україні / П.В. Романюк // Верховенство права як основа сучасного конституціоналізму: VI Тодиківські читання: зб. тез наук. доп. і повідомл. Міжнар. наук. конф. молодих учених, аспірантів і студ. (м. Харків, 27-28 вересня 2013 р.) / Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х.: Права людини, 2013. – С. 158-159.

8. Романюк П.В. Виборча система як фактор впливу на зміст представницького мандату народних депутатів України / П.В. Романюк // Державний суверенітет і народний суверенітет в сучасних умовах:

VII Тодиківські читання: зб. тез наук. доп. і повідомл. Міжнар. наук. конф. молодих учених, аспірантів і студентів (м. Харків, 26-27 вересня 2014 р.) / НЮУ ім. Я. Мудрого. – Х.: Права людини, 2014. – С. 132-134.

9. Романюк П.В. Інститут відкликання депутатів місцевих рад в Україні: pro et contra / П.В. Романюк // Конституція як основа розвитку правової системи: VIII Тодиківські читання: зб. тез наук. доп. і повідомл. Міжнар. наук. конф. молодих учених, аспірантів і студентів (м. Харків, 2-3 жовтня 2015 р.) / НЮУ ім. Я. Мудрого. – Х.: Права людини, 2015. – С. 121-122.

АНОТАЦІЯ

Романюк П. В. Конституційно-правові засади інституту представницького мандату в Україні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право. – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2016.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню конституційно-правових засад інституту представницького мандату в Україні. У роботі з'ясовуються теоретичні та практичні аспекти реалізації представницького мандату у вітчизняній та зарубіжній конституційній практиці.

Розглянуто становлення ідей народного представництва та сучасні теорії щодо його розуміння. Проаналізовано концептуальні підходи до розуміння представницького мандату та з'ясовано його сутність (зміст), конституційно-правову природу, характерні риси. Виявлено головні тенденції та чинники, що впливають на зміст представницького мандату. Розглянуто особливості функціонування представницьких систем за умов вільного та імперативного мандатів.

Визначено конституційні засади (принципи) представницького мандату депутатів парламенту та місцевих рад крізь призму теоретичних та практичних проблем їхньої реалізації, а також охарактеризовано особливості здійснення мандату Президентом України та міським (сільським, селищним) головою.

Надано рекомендації та окреслено ключові напрями розвитку правового регулювання інституту представницького мандату в Україні з метою вдосконалення механізму його реалізації.

Ключові слова: представницький мандат, вільний мандат, імперативний мандат, представницька демократія, представницька система, народне представництво, народний суверенітет, національний суверенітет.

АННОТАЦИЯ

Романюк П. В. Конституционно-правовые основы института представительского мандата в Украине. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.02 – конституционное право; муниципальное право. –

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины, Харьков, 2016.

На пути развития Украины как демократического государства следует уделить особое внимание вопросам совершенствования и гарантирования институтов и процедур, которые определяют характер взаимоотношений между избирателями и выборным лицом.

Диссертация посвящена комплексному исследованию конституционно-правовых основ института представительского мандата в Украине. В работе раскрываются теоретические и практические аспекты реализации представительского мандата в отечественной и зарубежной конституционной практике.

Также рассматривается процесс становления идей народного представительства и современные теории относительно его понимания. Проанализированы концептуальные подходы к пониманию представительского мандата, выяснены его сущность (содержание), конституционно-правовая природа, а также характерные черты.

Предлагается рассматривать представительский мандат в широком смысле – как набор статусных характеристик выборного лица, определяющих его место в системе координат «государство – власть – народ», и в узком смысле – как элемент правового статуса выборного лица, что обусловленный особым характером взаимоотношений между им и избирателями.

Рассмотрены особенности функционирования представительских систем в условиях свободного и императивного мандатов. Выявлены главные тенденции и факторы, влияющие на содержание представительского мандата, среди которых выделяются следующие: форма государства, структура парламента, избирательная система, состав партийной системы, политико-правовая ментальность, исторические предпосылки. Также обращается внимание на наличие взаимосвязи между этими факторами и национально-правовыми особенностями государств.

Определены конституционные основы (принципы) представительского мандата депутатов парламента и местных советов сквозь призму теоретических и практических проблем их реализации, а также охарактеризованы особенности осуществления мандата Президентом Украины и председателями местных советов.

В работе проведена классификация представительских мандатов. Так, по времени действия различаются срочный и бессрочный мандаты. В зависимости от возможности совмещения – совместимый (открытый для совмещения с иными видами деятельности) и несовместимый с определенными видами деятельности. На основании субъектной принадлежности выделяется мандат: депутатский, президентский, депутатов местных советов, городского (сельского, поселкового) головы и, как исключение, мандат председателя правительства. По способу представительства различают мандат: общий (в его основу положен территориальный принцип приобретения в условиях как единого, так и разобщенного электората) и корпоративный (приобретаемый

путем голосования гражданами (в частности сгруппированными по профессиональному либо иному признаку) за лиц, наделенных знаниями, навыками в соответствующей профессиональной или иной сфере интересов).

Разработаны рекомендации и обозначены ключевые направления развития правового регулирования института представительского мандата в Украине с целью совершенствования механизма его реализации. Это, во-первых, запрет императивного мандата парламентариев. Во-вторых, сужение границ депутатской неприкосновенности с последующей возможностью их задержания во время или сразу после совершения преступления. В-третьих, возможность лишения депутатского мандата за нарушения правила личного голосования. В-четвёртых, устранение пробелов в конституционно-правовом регулировании вопросов несовместимости представительского мандата Президента Украины и самоустранения главы государства от осуществления предусмотренных Основным Законом полномочий. Данные предложения могут быть использованы как для теоретических разработок при изучении вопросов представительского мандата, так и в конституционно-правовой практике.

Ключевые слова: представительский мандат, свободный мандат, императивный мандат, представительская демократия, представительская система, народное представительство, народный суверенитет, национальный суверенитет.

SUMMARY

Romaniuk P. V. Constitutional foundations of representative mandate institute in Ukraine. – On rights for a manuscript.

The thesis has been prepared for obtaining Candidate's Scholar Degree in Legal Sciences. Specialization number is: 12.00.02 – Constitutional Law; Municipal Law. At the Yaroslav Mudryi National Law University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2016.

The thesis is devoted to complex research of constitutional legal principles of the representative mandate institute in Ukraine. It investigates theoretical and practical aspects of representation realization as the mandate in domestic and foreign constitutional practice.

The thesis analyzes the formation of ideas of national (political) representation and modern theories concerning its understanding. Conceptual approaches to understand the representative mandate and its essence (content) are considered.

The constitutional fundamentals (principles) of parliament and local councils deputies' representative mandate through a prism of theoretical and practical problems of their realization are found out, and also the features of implementation the mandate by a President of Ukraine and a chairmen of local council are characterized.

The paper provides recommendations and outlines the key directions for legal regulations development of the representative mandate institute in Ukraine to improve its realization mechanism.

Key words: representative mandate, free mandate, imperative mandate, representative democracy, representative system, popular representative, popular sovereignty, national sovereignty.

Відповідальний за випуск –
кандидат юридичних наук, доцент Є. В. Ткаченко

Підписано до друку 24.03.2016 р. Формат 60x90/1/16.

Папір офсетний. Віддруковано на різнографі.

Ум. друк. арк. 0,7. Обл.- вид. арк. 0,9.

Тираж 120 прим. Зам. № ХС-01/16

Надруковано
ФОП Холтобін С.М.
61004, м. Харків, вул. Примакова, 18